

ДО 60-РІЧЧЯ ІГОРЯ МИХАЙЛОВИЧА НАУМКА

Десятого червня 2011 р. виповнилося 60 років від уродин і понад 35 років наукової, науково-організаторської, педагогічної і громадської діяльності доктора геологічних наук Ігоря Михайловича Наумка, ім'я якого добре відоме широкому загалу наукової геологічної спільноти як в Україні, так і поза її межами. Випускник з відзнакою кафедри мінералогії геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка (1973), він виріс до знаного українського вченого-геолога, мінералога, геохіміка, багатолітнього завідувача відділу геохімії глибинних флюїдів Інституту геології і геохімії горючих копалин (ІГГК) НАН України і, як гідний послідовник учителя – професора Володимира Антоновича Калюжного, продовжив його справу з розвитку нової галузі геологічної науки – мінералофлюїдології (термобаро-геохімії, fluid inclusions) і всесвітньовідомої наукової школи геохімії і термобарометрії флюїдів мінералоутворювального середовища.

Багатогранність наукових інтересів ученого виявляється в охопленні якнайширшого кола питань геохімії і термобарометрії палеофлюїдів літосфери та генетичної мінералогії: дослідження флюїдів за включеннями в мінералах, парагенезисами й типоморфними особливостями мінералів; відтворення за ними геохімічних і термобарометричних параметрів флюїдного середовища кристалізації мінералів; реконструкція на цій підставі особливостей флюїдного режиму процесів мінералогенезу в рамках нових наукових напрямів у геології: “термобарометрія і геохімія газів прожилково-вкрапленої мінералізації у відкладах нафтогазоносних областей і металогенічних провінцій” та “надра Землі – природний фізико-хімічний реактор” і з'ясування їхньої ролі у формуванні корисних копалин різного генезису.

Ігор Наумко народився 10 червня 1951 р. на Львівщині в учительській родині Михайла Йосиповича і Ганни Михайлівни Наумків у с. Зубів Міст Кам'янка-Бузького р-ну. Через переведення батьків на Забужчину якийсь час його виховували бабуся й дідусь у с. Велика Грушка. Дитинство минуло в селах Стаївка і Корчів Забузького (нині Сокальського) р-ну. Восьмирічну школу закінчив у с. Корчів. Середню освіту (з золотою медаллю) здобув у школі міста Белза – славної князівської і воєводської столиці. Тут на берегах Солокії юнак сформувався як особистість, загартувався його характер, виявилися перші паростки потягу до науки.

У 1968–1973 рр. Ігор Наумко – студент геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка. Визначальну роль у виборі життєвого шляху відіграв брат мами – Михайло Куровець, теж випускник геологічного факультету, знайний науковець і педагог, багаторічний проректор Івано-Франківського інституту нафти і газу (нині Івано-Франківський національний університет нафти і газу). Навчання Ігор

удало поєднував з активною науковою працею, про що свідчить, наприклад, виступ на науковій конференції Одеського університету 1971 р. та участь у Всесоюзному конкурсі студентських наукових робіт 1973 р. Після успішного завершення навчання, відмінного захисту дипломної роботи на тему “Минералогия и условия формирования Прасоловского рудопроявления золота (Курильские острова)” під керівництвом знаного мінералога, завідувача кафедри мінералогії А. Ясинської та отримання диплома з відзнакою з присвоєнням кваліфікації інженера-геолога за спеціальністю “геохімія” молодому випускникові геологічного факультету стелилася дорога в її величність Науку.

Однак лише з 1975 р. (після служби в лавах Радянської Армії протягом 1973–1975 рр.) Ігор Наумко пов’язав свою діяльність з Національною академією наук України – з відділом геохімії глибинних флюїдів ІПГГК. У ньому він виріс від інженера й аспіранта до завідувача, посаду якого обійняв за конкурсом. Упродовж навчання в аспірантурі (1977–1980) І. Наумко підготував і 1987 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата геолого-мінералогічних наук на тему “Условия формирования камне-самоцветной и редкометальной минерализации в гранитных пегматитах Украинского щита (по данным исследования флюидных включений в минералах)”. Докторську дисертацію “Флюїдний режим мінералогенезу породно-рудних комплексів України (за включеннями у мінералах типових парагенезисів)” захистив 2006 р. Вчене звання старшого наукового співробітника йому присвоєне 1996 р.

До найвагоміших здобутків ученого належать такі: досліджено термобаричні умови і склад мінералоутворювальних флюїдів постмагматичних утворень, передусім, гранітних пегматитів і метасоматично змінених гранітів у зв’язку з формуванням коштовнокам’яної, п’єзооптичної та рідкіснометалевої мінералізації; з’ясовано генетичну спрямованість і фізико-хімічні умови метасоматозу родовищ золота клинцівського типу; виявлено генетичні особливості кварцово-жильних рудопроявів зон тектономагматичної активізації та ін.

Визначення напрямів використання флюїдних включень у мінералах для відтворення постседиментогенних флюїдодинамічних палеоситуацій у нафтогазоносних областях і металогенічних провінціях, зокрема, щодо геохімії флюїдів прожилково-вкрапленого мінералогенезу, дало І. Наумкові змогу довести, що характер поширення і загальний (сумарний) склад летких компонентів є одним із найважливіших показників генезису й масштабу нафтогазових і рудних (зокрема, золотих) покладів та об’єднати в єдину літо-флюїдотермодинамічну систему окремі ланки: літосфера–мінералонафтогазофлюїдівільні гази–підземні води. На концептуальних засадах абіогенно-біогенного дуалізму розроблено нову теорію генезису і синтезу природних вуглеводнів у літосфері Землі.

У підсумку вперше створено модель еволюції глибинних флюїдів за включеннями в мінералах, з’ясовано головні чинники міграції, трансформації, диференціації й акумуляції флюїдів, розкрито фізико-хімічну природу та просторово-часову послідовність їхнього прояву в різних флюїдодинамічних палеоситуаціях.

Це стало підґрунтям для розробки нових розшукових технологій нетрадиційного типу, які передбачають проведення розшуків родовищ нафти й газу одночасно зі з’ясуванням проблеми генезису й синтезу вуглеводнів на атомно-молекулярному рівні, зафіксованому дефектами у кристалах мінералів.

Отримані Ігорем Наумком разом з колегами й учнями фундаментальні результати розширюють можливості використання флюїдних включень у мінералах для відтворення умов флюїдонасиченості надр і формування родовищ корисних копалин різного гене-

тичного типу, сприяють вирішенню таких важливих завдань мінералофлюїдології, як вивчення продуктів глибинної дегазації та флюїдного режиму літосфери (тектоносфери), визначення джерел і закономірностей геохімічної спеціалізації флюїдів у земній корі, відтворення динаміки мінералогенезу й умов просторово-часової локалізації корисних копалин, з'ясування походження природних вуглеводнів.

Вагомі наукові розвідки вченого заклали основу мінералофлюїдологічної моделі Землі, для обґрунтування якої він опублікував близько 300 наукових праць. Серед них п'ять колективних монографій, один препринт та одна інструкція. Нині І. Наумко завершує підготовку до видання монографії “Флюїдний режим мінералогенезу породо-рудних комплексів України (за включеннями в мінералах)”. За його науковим керівництвом і безпосередньою участю виконано десять держбюджетних науково-дослідних тем фундаментального спрямування і близько 20 прикладних робіт-договорів за замовленням виробничих організацій.

За науковими консультаціями і керівництвом ученого завершують написання кандидатських дисертацій четверо випускників аспірантури. Ігор Наумко та його учні гідно представляють українську науку на численних міжнародних і вітчизняних наукових форумах.

Визначний внесок науковця у розвиток Львівської термобарогеохімічної школи неодноразово відзначений почесними грамотами, дипломами й подяками, серед них Почесна грамота Президії НАН України (2001, 2011), медаль імені В. І. Лучицького Держкомгеології України (2001), Срібний нагрудний знак Спілки геологів України (2006).

Вагомою є науково-організаторська діяльність Ігоря Наумка. Передусім, це багатолітня праця в адміністрації Інституту під керівництвом директора, видатного вченого академіка В. Забігайла на посадах ученого секретаря (1987–1992) та заступника директора з наукової роботи (1992–1996, 1997–1998). У 1996–1997 рр. І. Наумко виконував обов'язки директора Інституту (за постановою Президії НАН України).

Ігор Наумко бере активну участь у роботі спеціалізованих учених рад з захисту кандидатських і докторських дисертацій в ІГГК НАН України (заступник голови) та Львівському національному університеті імені Івана Франка. Він є членом редакційних колегій журналів “Геологія і геохімія горючих копалин” (заступник головного редактора), “Минералогический (Мінералогічний) журнал”, “Мінералогічний збірник”, “Праці наукового товариства імені Т. Шевченка. Геологічний збірник”, “Геодинаміка”. Був призначений офіційним опонентом численних докторських і кандидатських дисертацій, рецензентом низки монографій і збірників наукових праць, є керівником наукового семінару Інституту. Він дійсний член Всесоюзного та Українського мінералогічних товариств (з 1977 р.), член Наукового товариства імені Т. Шевченка (з 1992 р.), Спілки геологів України (з 2000 р.), секції геології, геофізики та географії Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (з 1997 р.), очолює Львівський осередок Українського мінералогічного товариства в ІГГК НАН України.

Наукову й організаторську працю вчений удає поєднати з громадською діяльністю: у різні роки він був профгрупоргом відділу, головою Ради молодих учених і спеціалістів Інституту.

Значним є доробок Ігоря Наумка й на педагогічній ниві. На посаді доцента кафедри фізики Землі Львівського національного університету імені Івана Франка (2000) взяв безпосередню участь у її створенні й розробив програми низки спецкурсів: “Флюїди в земній корі”, “Мінералогія і геохімія геосфер Землі як планети”, “Космічна геологія і

мінералогія”, “Основи гемології” (для спеціалістів та магістрів) і курсу “Основи гемології” (для бакалаврів). Він був головою Державної екзаменаційної комісії з захисту дипломних і магістерських робіт випускниками геологічного факультету Львівського університету (1993–1995, 2008–2010), очолював філію кафедри мінералогії та загальної геології на базі ІГГГК НАН України (1996–1997), постійно керує переддипломними й виробничими практиками студентів, є консультантом стажування викладачів тощо.

Ювіляр не лише добре працює, а й уміє відпочивати: у повсякденні він – душа товариства. Неоціненна його роль у згуртуванні очолюваного колективу на всіх посадах. Водночас Ігор – чуйний сім’янин. Разом з дружиною Ганною Михайлівною – педагогом – вони виховали двох чудових дітей: сина Олега, програміста, і дочку Олесю, теж педагога. Ігоря Михайловича вирізняє любов до рідного краю й села, у якому зростав і мужнів, пам’ять про батьків, повага до сусідів, односельців, однокласників, а вони відповідають взаємністю.

Своє 60-річчя Ігор Наумко зустрічає сповнений фізичних і духовних сил, творчих задумів. Знаний науковець і здібний організатор науково-дослідних робіт, він заслужив авторитет і повагу серед широкого кола геологів та наукової громадськості України.

Наукова спільнота, віддаючи належне Ігореві Михайловичу Наумку як талановитому ученому, чуйній, добрій, порядній та щирій людині, творчій і непересічній особистості, патріотові й громадянину, тепло і щиро вітає його зі світлим ювілеєм, зичить доброго здоров’я і довголіття в достатку й любові рідних та близьких, повазі друзів і колег, здійснення творчих задумів та нових звершень в ім’я майбуття науки в Україні.

*О. Матковський, М. Павлунь, А. Сіворонов,
П. Білоніжка та редколегія “Мінералогічного збірника”*